

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра соціально-економічної географії і регіонаознавства
імені Костянтина Немця

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету геології,
географії, рекреації і туризму

Віліна ПЕРЕСАДЬКО

” серпень 2024 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«РЕГІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ»**

рівень вищої освіти	<u>перший (бакалаврський)</u>
галузь знань	<u>10. Природничі науки</u>
	<u>01. Освіта / Педагогіка</u>
спеціальність	<u>106. Географія</u>
	<u>014.07 Середня Освіта (Географія)</u>
освітні програми	<u>Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток</u>
	<u>Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота</u>
вид дисципліни	<u>за вибором</u>
факультет	<u>геології, географії, рекреації і туризму</u>

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму
«26» серпня 2024 року, протокол № 8

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

НСМЕЦЬ Л.М., д. геогр. н., професор, завідувач кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця
ТЕЛЕБЕНЄВА Є.Ю., к. геогр. н., доцент кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

Протокол № 9 від «26» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

Людмила НСМЕЦЬ
(підпис)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

Гарант освітньо-професійної програми Катерина КРАВЧЕНКО

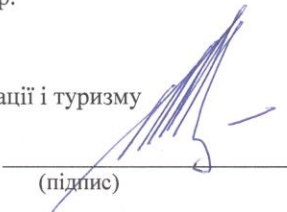
Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота»

Гарант освітньо-професійної програми Юрій КАНДИБА

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол № 7 від «26» серпня 2024 р.

Голова науково-методичної комісії факультету геології, географії, рекреації і туризму

Олександр ЖЕМЕРОВ
(підпис)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Регіональні проблеми стійкого розвитку» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за спеціальностями 106 Географія, 014.07. Середня освіта (Географія), освітніми програмами «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток», «Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є важливе світоглядне значення в системі освіти для забезпечення переходу суспільства на модель стійкого розвитку, підготовки майбутніх спеціалістів в галузі наук про Землю та соціум. Цей спецкурс, з одного боку завершує психолого - педагогічну підготовку студентів, а з іншого – інтегрує знання та навички з блоку дисциплін геоecологічного та географічного напрямків на міждисциплінарній комплексній основі. Курс побудовано на особистісно – орієнтованому підході, на поєднанні комплексу знань про розвиток суспільства, економіки та навколишнього середовища. Із згаданих вище причин, курс читається у восьмому семестрі, передбачає великий обсяг практичних занять, підготовку рефератів, самостійну творчу роботу студентів, проведення узагальнюючої ділової ігри.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- усвідомлення необхідності переходу сучасної цивілізації від традиційних моделей розвитку, які склалися в світі, на модель стійкого розвитку;
- розуміння ролі соціальних та еколого-географічних факторів для ефективного довгострокового економічного розвитку у тісній взаємодії з навколишнім природним середовищем;
- знання про фактори та критерії стійкого розвитку та основні напрямки його формування;
- вміння та навички аналізувати можливості соціуму з позицій соціальної географії для переходу до стійкого розвитку.

1.3. Кількість кредитів – 3.

1.4. Кількість годин – 90.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Рік підготовки:	
4-й	4-й
Семестр	
8-й	7-й, 8-й
Лекції	

20 год.	8 год. 2 год. (1-й семестр) 6 год. (2-й семестр)
Практичні	
20 год.	4 год. (2-й семестр)
Лабораторні	
0 год.	0 год.
Самостійна робота	
50 год.	78 год.
Індивідуальні завдання	
не передбачено	

1.5. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

студенти повинні знати:

- етапи історичної взаємодії суспільства та природи;
- основні закономірності розвитку сучасної глобальної соціально-геоекологічної кризи; умови стійкості біосфери;
- особливості сучасного антропогенного впливу на соціогеосистеми;
- сутність концепції стійкого розвитку, методи, засоби;
- умови реалізації стратегії стійкого розвитку, роль Римського клубу у формуванні нового менталітету соціуму, історію виникнення концепції стійкого розвитку, сучасне розуміння проблем переходу до стійкого розвитку;
- групи індикаторів стійкого розвитку, соціально – географічні основи розробки індикаторів стійкого розвитку, основні роботи по концепції стійкого розвитку в Україні, роль менталітету соціуму у його ставленні до природи, чинники і складові менталітету: основні соціальні, економічні та екологічні аспекти стійкого розвитку, діяльність державних і недержавних інститутів у переході до стійкого розвитку, умови формування ноосферного менталітету соціуму, антропоцентризм і природоцентризм, принципи природокористування. основні соціально – географічні проблеми України, вплив природно – географічних умов регіонів України на їх соціально – економічний розвиток, особливості формування менталітету українського соціуму, особливості переходу України на стратегію стійкого розвитку, роль освіти у забезпеченні переходу до стійкого розвитку, рівні освіти у галузі навколишнього природного середовища, їх реалізація в Україні.

студенти повинні вміти:

- пояснювати особливості сучасної соціально - геоекологічної кризи;
- розрізняти природні та соціальні складові соціогеосистем біосфери;
- складати структурні схеми розвитку біосфери;
- знаходити спільні елементи в історичному розвитку соціально - геоекологічної кризи; аналізувати стійкий розвиток з точки зору соціальної географії, пояснювати протиріччя і зміни концепції стійкого розвитку;
- обґрунтовувати індикатори стійкого розвитку з позицій соціальної

географії, складати схеми формування менталітету соціуму в різних природно – географічних умовах, пояснювати окремі риси менталітету соціуму в залежності від конкретних умов його формування;

- розкривати зміст соціально – економічних і екологічних аспектів стійкого розвитку, пояснювати принципові відмінності антропоцентричного і природоцентричного підходів до природокористування; виконувати соціально – географічний аналіз регіонів України, прогнозувати різні сценарії їх переходу до стійкого розвитку, пояснювати особливості формування менталітету українського соціуму, пояснювати розвиток освіти у галузі навколишнього природного середовища.

1.6. Заплановані результати навчання:

- *формування загальних та фахових компетентностей:* здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу інформації; генерувати нові ідеї (креативність); використовувати інформаційні та комунікаційні технології; здатність використовувати професійні знання з фізичної та соціально-економічної географії у процесі комплексного вивчення територій; здатність до наукового аналізу сучасних проблем та особливостей взаємодії природи й суспільства із застосуванням принципів раціонального використання територіальних ресурсів, основ законодавства у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку і планування територій для розроблення пропозицій з оптимізації природокористування та забезпечення сталого розвитку регіонів; здатність розробляти та сприяти впровадженню регіональних програм сталого розвитку територій, здійснювати геопланування територій різного ієрархічного рівня; здатність здійснювати фахову оцінку програм, стратегій і планів розвитку територій, процесів глобалізації, регіоналізації та урбанізації у світі, проводити їхню геоекологічну й суспільно-географічну експертизу та моніторинг; здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні проблем природокористування, геопланування, міського та регіонального розвитку, рекреації та туризму оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та екологічні наслідки управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального сталого розвитку; здатність використовувати професійні знання з фізичної та соціально-економічної географії у процесі комплексного вивчення територій; здатність планувати, проводити та публічно презентувати результати наукових досліджень, забезпечити зрозуміле донесення власних знань, висновків та аргументацій до фахівців і нефахівців.

- *забезпечення досягнення наступних програмних результатів навчання:* - уміти виявляти, ставити та розв'язувати науково-прикладні проблеми, здійснювати критичну оцінку прийнятих рішень; визначати чинники та закономірності розвитку суспільно-просторових процесів; аналізувати потенціалу територій щодо здійснення того чи іншого виду господарської діяльності, регіональних відмінностей соціально-економічного розвитку за різноманітними картографічними та статистичними джерелами; знати та

розуміти сутність, специфіку та класифікації проблем регіонального розвитку; досвід аналізу та дослідження економічних, соціально-демографічних та екологічних проблем сталого регіонального розвитку в світі; особливості прояву проблем регіонального розвитку в Україні; механізм управління регіональним розвитком в Україні; проводити фахову оцінку програм, стратегій і планів сталого розвитку територій, здійснювати їхню геоекологічну і соціально-економічну експертизу та моніторинг; навички оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та геоекологічні наслідки реалізації управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку, рекреації та туризму; гостроту прояву проблем регіонального розвитку в Україні; передбачати наслідки прояву проблем регіонального розвитку; застосовувати методи аналізу регіональних проблем; виділяти регіони за особливостями поєднання різних проблем економічного, соціально-демографічного та екологічного розвитку; виконувати науково-дослідницькі проекти з проблем регіонального розвитку; брати участь у розробленні програм та стратегій міського та регіонального сталого розвитку, плануванні територій різного ієрархічного рівня; планувати й виконувати теоретичні та прикладні дослідження, роботи обґрунтовані висновки, аналізувати та презентувати результати досліджень.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Концепція стійкого розвитку та її глобально-регіональні аспекти

Тема 1. Соціально-географічні витоки сучасної стратегії стійкого розвитку

Лекція 1. Сучасна соціально-геоекологічна криза як поштовх до формування концепції стійкого розвитку. Особливості сучасної соціально-геоекологічної кризи. Глобальна криза сучасної цивілізації: екологічна криза; соціальна криза; демографічна криза. Людина та її духовність як головна причина сучасної глобальної соціально-геоекологічної кризи.

Лекція 2. Глобалізаційні процеси у світі та їх вплив на стійкий розвиток. Біосфера, її стійкість та проблеми антропогенного впливу. Необхідність переходу до стійкого розвитку сучасної цивілізації. Україна у вимірах сучасної глобалізації. Співвідношення понять глобалізація та стійкий розвиток.

Тема 2. Особливості концепції стійкого розвитку

Лекція 3. Передумови формування та розвиток концепції стійкого розвитку. Витоки концепції стійкого розвитку: організація Римського клубу і його діяльність з перетворення свідомості суспільства. Діяльність Міжнародної комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку. Конференція в Ріо-де-Жанейро (1992). Визначення поняття «стійкий розвиток» та його дефініції. Конференція в Йоганнесбурзі (2002).

Лекція 4. Цілі, завдання, механізми реалізації концепції стійкого

розвитку. Цілі та завдання стійкого розвитку. Механізми реалізації стійкого розвитку на різних ієрархічних рівнях. Менталітет соціуму як індикатор стійкого розвитку. Чинники та фактори формування менталітету соціуму.

Розділ 2. Критерії та індикатори стійкого розвитку. Основні напрямки переходу сучасної цивілізації на модель стійкого розвитку

Тема 3. Критерії та індикатори стійкого розвитку

Лекція 5. Критерії якості життя як показники стійкості розвитку. Цільові орієнтири стійкого розвитку: рівень та якість життя, рівень економічного розвитку, екологічна стабільність тощо. Індикатори стійкого розвитку, рекомендовані ООН, а також розроблені в різних регіонах світу.

Лекція 6. Індикатори стійкого розвитку: зміст, значення, структура. Роль соціальної географії у визначенні індикаторів стійкого розвитку. Екологічні та економічні показники стійкого розвитку.

Тема 4. Напрямки переходу сучасної цивілізації на модель стійкого розвитку

Лекція 7. Соціальні та екологічні аспекти як пріоритети стійкого розвитку. Соціальні аспекти як пріоритети стійкого розвитку: боротьба з бідністю, оптимізація соціальних потреб, зміна структури споживання, охорона та покращення здоров'я людей. Екологічні пріоритети стійкого розвитку: збереження та оптимальне використання природних ресурсів, охорона сфер географічної оболонки, збереження біорізноманіття, проблема переробки відходів тощо.

Лекція 8. Міжнародні організації як інститут забезпечення стійкого розвитку. Роль недержавних міжнародних організацій в забезпеченні переходу до стійкого розвитку. Інтегральний менталітет соціуму як необхідна умова стійкого розвитку. Соціально-економічний розвиток суспільства і забезпечення зміни принципів природокористування.

Розділ 3. Досвід переходу до стійкого розвитку зарубіжних країн

Тема 5. Особливості формування стратегії стійкого розвитку в країнах далекого зарубіжжя

Лекція 9. Особливості реалізації концепції стійкого розвитку країн Північної Америки. Стратегія стійкого розвитку США: концептуальні основи, міжнародне значення. Особливості державної політики Канади: основні механізми переходу її до стійкого розвитку.

Лекція 10. Особливості реалізації концепції стійкого розвитку Європейських країн та країн Азіатського континенту. Досвід переходу до стійкого розвитку країн Західної Європи. Особливості переходу до стійкого розвитку країн Азіатського континенту (Австралія, Японія, Китай, Індія).

Тема 6. Особливості переходу до стійкого розвитку країн СНД та України

Лекція 11. Особливості переходу до стійкого розвитку країн СНД. Проблеми переходу до стійкого розвитку, особливості, передумови, напрями розвитку.

Лекція 12. Суспільно-географічні особливості переходу до стійкого розвитку України. Вплив процесів глобалізації на соціально - економічний розвиток України. Природно - географічні та геополітичні умови України як чинник впливу на її соціально - економічний розвиток. Менталітет українського соціуму як основа переходу до стійкого розвитку. Особливості стійкого розвитку України: локальні та регіональний рівні. Розвиток освіти для стійкого розвитку в Україні.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Концепція стійкого розвитку і її глобально-регіональні аспекти												
Тема 1. Соціально-географічні витоки сучасної стратегії стійкого розвитку	10	2	2			6	16	2	2			12
Тема 2. Особливості концепції стійкого розвитку	10	2	2			6	13					13
Разом за розділом 1	20	4	4			12	29	2	2			25
Розділ 2. Критерії та індикатори стійкого розвитку. Основні напрями переходу сучасної цивілізації на модель стійкого розвитку												
Тема 3. Критерії та індикатори стійкого розвитку	16	4	4			8	18	2	2			14
Тема 4. Напрями переходу сучасної цивілізації на модель стійкого розвитку	18	4	4			10	16	2				14
Разом за розділом 2	34	8	8			18	34	4	2			28
Розділ 3. Досвід переходу до стійкого розвитку зарубіжних країн												
Тема 5. Особливості формування стратегії стійкого розвитку в країнах далекого зарубіжжя	18	4	4			10	14	1				13
Тема 6. Особливості переходу до стійкого розвитку країн СНД та України	18	4	4			10	13	1				12
Разом за розділом 3	36	8	8			20	27	2				25
Усього годин	90	20	20			50	90	8	4			78

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин ДФН	Кількість годин ЗФН
1.	Витоки і становлення концепції стійкого розвитку	2	2
2.	Особливості концепції стійкого розвитку	2	
3.	Показники та індикатори стійкого розвитку ООН. Розрахунок індикаторів стійкого розвитку на національному рівні	4	2
4.	Застосування методики розрахунку системи індикаторів стійкого розвитку	4	
5.	Світовий досвід реформування Концепції стійкого розвитку (Ріо-92) та засади переходу на модель стійкого розвитку різних країн світ.	4	
6.	Концепція стійкого розвитку для України.	4	
	Разом	20	4

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин ДФН	Кількість годин ЗФН
1.	<i>Опанувати теми та підготуватися до обговорення:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Науково-технічна революція та сучасні глобальні проблеми людства. • Глобалізація та сучасна соціально-геоекологічна криза. 	6	12
2.	<i>Опанувати теми та підготуватися до обговорення:</i> Порівняльна характеристика індустріального і постіндустріального типу суспільства	6	13
3.	<i>Опанувати теми та підготуватися до обговорення:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Економічні показники, критерії, індекси та індикатори сталого розвитку; • Соціальні показники, критерії, індекси та індикатори сталого розвитку; • Екологічні показники, критерії, індекси та індикатори сталого розвитку. 	8	14

4.	Опанувати теми та підготуватися до обговорення: • Порівняльна характеристика антропо,- і природоцентричного підходу у природокористуванні	10	14
5.	Опанувати теми та підготуватися до обговорення: • Типологія країн світу за специфікою передумов переходу на модель сталого розвитку; • Типології областей України за специфікою передумов переходу на модель сталого розвитку.	10	13
6.	Опанувати теми та підготуватися до обговорення: • Аналіз державного документу – Концепції сталого розвитку населених пунктів України; • Регіональні природоохоронні програми; • Локальні Порядки дій на 21 століття» як їхня ефективна альтернатива: об'єктивна вимога часу.	10	12
	Разом	50	78

Примітка: При виконанні завдань необхідно використовувати рекомендовану основну і допоміжну літературу та інформаційні ресурси в Інтернеті, наведені у робочій програмі навчальної дисципліни

6. Індивідуальне завдання (програмою не передбачено)

7. Методи навчання

- пояснювально-ілюстративні,
- репродуктивні,
- проблемного викладу,
- частково-пошукові,
- дослідницькі методи.

8. Методи контролю

- усне опитування (індивідуальне, комбіноване, фронтальне);
- обговорення та дискусія,
- перевірка практичних робіт;
- поточний та підсумковий письмовий контроль.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Підсумкова (залікова) робота	Сума
Розділ 1		Розділ 2		Розділ 3					
ПЗ 1	ПЗ 2	ПЗ 3	ПЗ 4	ПЗ 5	ПЗ 6	20	60	40	100
5	5	5	5	10	10				

Для допуску до складання підсумкового контролю (заліку) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 20 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи.

ПЗ 1, ПЗ 2, ... – практичне заняття Практичне заняття 1-4 – 5 балів:

- доповіді за темами – 3 бали;
- відповіді на запитання, участь у дискусії – 2 бали.

Максимальну кількість балів (5 балів) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані повністю та правильно на основі глибоких знань теорії та застосування методики дослідження, продемонстровано творчий підхід до розкриття питання, зауваження до виконаних завдань відсутні. Високі бали (3-4 бали) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані вчасно та повністю, містить несуттєві недоліки, знання достатні. Якщо завдання виконано частково, висновки не аргументовані, у роботі зустрічаються суттєві помилки, знання поверхові або фрагментарні здобувач може отримати бали у діапазоні (1-2 бали). Якщо робота не здана оцінюється у 0 балів.

Практичне заняття 5-6 – 10 балів:

- доповіді за темами – 7 балів;
- відповіді на запитання, участь у дискусії – 3 бали.

Максимальну кількість балів (10 балів) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані повністю та правильно на основі глибоких знань теорії та застосування методики дослідження, продемонстровано творчий підхід до розкриття питання, зауваження до виконаних завдань відсутні. Високі бали (9-6 балів) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані вчасно та повністю, містить несуттєві недоліки, знання достатні. Якщо завдання виконано частково, висновки не аргументовані, у роботі зустрічаються суттєві помилки, знання поверхові або фрагментарні здобувач може отримати бали у діапазоні (5-1 бал). Якщо робота не здана оцінюється у 0 балів.

Контрольна робота, передбачена навчальним планом – 20 балів:

- питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 4 *5 бали. Підсумкова (залікова) робота – 40 балів:

- питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 4 *10 балів.

Максимальну кількість балів (5 та 10 балів відповідно для поточної та підсумкової контрольної роботи) здобувач отримує за умови, якщо питання розкрито повністю та правильно на основі глибоких знань теорії та практики, продемонстровано творчий підхід та висловлені аргументовані власні думки. Високі бали (3-4 та 5-9 балів відповідно для поточної та підсумкової контрольної роботи) здобувач отримує за умови, якщо питання розкрито повністю, але містить несуттєві недоліки, продемонстровані достатні знання. Якщо питання розкрито частково, думки не аргументовані, у роботі зустрічаються суттєві помилки, знання поверхові або фрагментарні здобувач може отримати 1-2 та 1-4 балів

відповідно для поточної та підсумкової контрольної роботи). Якщо відповідь відсутня – 0 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	для дворівневої шкали оцінювання
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література:

1. Барановський В. А. Територіальні передумови переходу України на модель екологічно сталого розвитку (теорія і практика картографічних досліджень)
2. / НАН України; Рада по виченню продуктивних сил НАН України. – К., 1998. – 72 с.
3. Данилишин Б. М. Еколого-економічні проблеми забезпечення сталого розвитку продуктивних сил України (на прикладі АПК України): Автореф. дис... д- ра екон. наук: 08.10.01 / НАН України, РВПС України. – К, 1997. 62 с.
4. Дорогунцов С, Ральчук О. Сталий розвиток - цивілізаційний діалог природи і культури // Вісник НАН України. - 2001. - № 10. - с. 16-32.
5. Концепція сталого розвитку України / В. В. Волошин, Н. М. Гордієнко, І. О. Горленко та ін. – К., 1997. – 17 с.
6. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії: Одеса: Астропринт, 2001, -
7. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2001. – 744 с.
8. Щокін Г. В. Концепція соціального розвитку: висновки для України: Наукове видання. – К.: МАУП, 2002. – 72 с.

Допоміжна література:

1. Герасимчук З. В. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізми реалізації. Монографія. - Луцьк: Надстир'я, 2001. - 528 с.
2. Гродзинський М. Д. Стійкість геосистем до антропогенних навантажень. Київ,: Ліцей, 1995, 233 с.
3. Дорогунцов С., Ральчук О. Сталий розвиток – цивілізаційний діалог природи і культури // Вісн. НАН України. – 2001, № 10. С. 17
4. Крисаченко В. С., Хілько М. І. Екологія. Культура. Політика:

Концептуальні засади сучасного розвитку. – К.: Знання України”, 2002. – 598 с.

5. Немець Л. М., Телебенєва Є. Ю. Регіональні проблеми стійкого розвитку: методичні рекомендації для самостійної роботи студентів зі спеціальності «Економічна і соціальна географія». – Харків, 2016. – 33 с.

6. Осауленко О. Г. Інформаційне забезпечення державного управління сталим розвитком. – К., 2001. 72 с.

7. Основні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту / Комітет керівників Європейської конференції Міністрів регіонального планування // Документ для Ганноверської Конференції (Ганновер, Німеччина, 7-8 вересня 2000 р.; проект: 2000 р).

8. Павленко Ю. В. Глобалізація та її протиріччя. //Наука та наукознавство. – 2000, № 3, с. 11-22.

9. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації: соціокультурний розвиток людства. – К., 1996.

10. Патока І. В. Міжнародна система індикаторів сталого розвитку як складова глобальних економічних вимірів. // Вісник Волинського державного університету ім. Лесі українки. - 2001. - №2 (Географічні науки (економічна і соціальна географія, країнознавство). - С. 72-76.

11. Пегов С. А. «Міфи» стійкого розвитку //Укр. Географічний журнал, 1996, № 1, с. 19.

12. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України. Наукове видання / Данилишин Б. М., Дорогунцов С. І., Міщенко В. С., Коваль В. Я., Новоторов О. С., Паламарчук М. М. / НАН України, Рада по вивченню продуктивних сил Країни. – К.: РВПС України, 1999. – 716 с.

13. Руденко Л. Г. Сталий розвиток: пошуки моделей сталого розвитку України. // Український географічний журнал. - 1998. - №1. - С. 5-12.

14. Рутинський М. Й. Сталий розвиток: від вербальної концепції до концептуальної моделі // Український географічний журнал. – 2000. - №1. - С. 35- 38.

15. Семенюк Е. Філософські засади сталого розвитку. Навчальний посібник для магістрів та аспірантів. – Львів: Афіша, 2002. – 200 с.

16. Сонько С. П. Просторовий розвиток соціо-природних систем: шлях до нової парадигми: Монографія. – К.: Ніка-Центр, 2003. – 278 с.

17. Стратегічні напрями сталого розвитку України / НАН України: РВПС України / Б. М. Данилишин (ред.) – К.: РВПС України НАН України, 2002. – 262 с.

18. Трегобчук В. М. Концепція сталого розвитку для України. //Вісн. НАН України. – 2002, № 2, с. 31-40.

19. Україна на зламі тисячоліть: історичний екскурс, проблеми, тенденції та перспективи /Кол. Моногр. Г. В. Щокін, М. В. Попович, М. С. Кармазіна та інші; За заг. ред. Г. В. Щокіна, М. Ф. Головатого; Авт. передм. Л. М. Кравчука. – К., 2000, с.384.

20. Україна: поступ у ХХІ століття. Стратегія економічної та соціальної політики на 2000-2004 рр. /Послання Президента України до Верховної Ради

від 23 лютого 2000 року.

21. Черкес О. Врахування досвіду Канади і США на шляху України до сталого розвитку // Вісник Укр. акад. держ. управл. при Президентові України. - 1996. - №1. - С. 207-215.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Офіційний сайт журналу Стійкий розвиток: наука й практика. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://srv5.uni-dubna/journal/index.php>.
2. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/about>.